

Ezáltal a cikk szerzője azt juttatta kifejezésre, hogy az eredeti szöveg szerint adja vissza. Ez azonban nem áll, mert a cikk hamisan adja vissza a költemény ötödik sorát. Megbizóm jogos érdekét e hibás kövétel következtében abban látja megsérte, hogy az olvasónak a cikk nyomán keletkező ítélete hamis tényálláson alapulna, ha feltételezzük, hogy Karl Kraus verse úgy hangzik, ahogy a cikk feltünteti. Ebben az értelemben kérem a sajtótörvény 11. paragrafusára szerinti helyreigazítást... Ezután a bíróság a helyreigazítást visszautasítja azzal a megokolással, hogy a kifogásolt cikk azt a megállapítást, hogy a vers ötödik sora így hangzik „Kein Wort das traf“, nem tartalmazta. Dr. Turnovsky fellebbezett.“ (Z. M.)

VILÁGPOLITIKAI PROBLÉMÁK

AUSZTRIA

Az 1918-as osztrák novemberi forradalom következtében az lett volna a természetes, hogy Ausztria — a nyelv és egyebek jogán — Németországhoz csatlakozzék. Ez azonban olyan területi, gazdasági és helyzeti erősödését jelentette volna Németországnak, hogy így valószínűleg a németek nyerték volna meg a háborút. Hogy tehát Ausztriának ez a Németországhoz való csatlakozása bekövetkezzék, ahhoz legalább is az kellett volna, hogy angyalok diktálják a békeszerződéseket. Persze nem angyalok diktálták, hanem többek közt Clemenceau. Ausztria azonban nem vesztette el a fejét. A régi Monarchiának annyi érdeke, összefüggése koncentráldott Bécsbe (s Bécs alatt tudvalevőleg mindig Ausztriát kell érteni), hogy még mindig maradtak olyan természetes szálak, amelyek élethelehetőségeket kínáltak Ausztria számára. Félig-meddig természetes megoldásnak kínálkozott a Dunakonföderáció ama gondolata, hogy Bécs vezetésével lépjenek a legszorosabb gazdasági és politikai kapcsolatba azok az országok, amelyek a régi Monarchia felosztásából keletkeztek. Ez a megoldás kétségtelenül valami megmentésfélét jelentett volna Bécsnek. Az utódállamok azonban a legkevésbé sem tartották elfogadhatónak azt a gondolatot, hogy a vonatok mindenfelől ismét a bécsi centrum felé fussanak s a felszabadult nemzetiségi államok továbbra is kizsákmányolási területei legyenek a bécsi pénz- és iparmagnásoknak. Minden utódállam e terv ellen fordult. A terv Ausztria új életrekelését, megerősödését jelentette volna. S ezt semmiképpen sem akarták. Ausztriának így — kénytelen-kelletlen — csak egy harmadik lehetőség maradt: az önállóság; a független Ausztria. A független országok viszont a polgárság korában nemzeti államokat jelentenek, a nemzeti államok pedig nacionalizmusokat. A régi Osztrák-Magyar Monarchia Ausztriája nem ismert ilyen nacionalizmust. Ezt a nacionalizmust a st.-germaini békeszerződés teremtette meg az Anschluss-tilalom paragrafusával. Bármilyen különös: az új Ausztria nemzetiségi tudata ebből a tilalomból fakadt; Ausztria mint állam az ezzel a tilalommal való kacérkodásból él a békeszerződés óta s a nagyhatalmak tehetetlenségére s az Ausztria problémára jellemző, hogy nemcsak túrték, hanem segítettek is élni ebből a tilalomból. Ausztria kölcsöneit, s a különböző hatalmakkal való kedvező kereskedelmi szerződéseit stb. az Anschluss gondolat állandó felszínén tartása miatt kapta; — holott az Anschluss szándék az uralkodó rétegek részéről sohasem volt komoly. Az osztrák gyáriparos, kereskedő, gazda nagyon jól tudta, hogy a német gazdasági élet konkurrenciája menthetetlenül lehangerele Ausztria gazdaságát, ha Ausztria állami

szuverénitása a Csatlakozás következtében megszűnik. S nem lelkese-
dett őszintén a Csatlakozásért még az átlag osztrák kispolgár sem. Az
átlag osztrák kispolgár még ma is elsősorban katolikus, a németek
pedig protestánsok s ez a kispolgár számára hihetetlen szakadékot je-
lent. Nem lelkesedtek valójában az intellektuális rétegek sem a Csat-
lakozásért, mert ez számukra a keményebb birodalmi németek mögé
való kerüléssel egyenlő. Politikailag azonban valamennyien mégis a
Csatlakozás mellett voltak, mert Ausztria életképtelenségében ez a
gondolat egyrészt az életlehetőség káprázatát idézte fel, másrészt til-
takozás volt az elnyomó nagyhatalmak irányába. A legőszintebben a
Csatlakozást még az osztrák szociáldemokraták gondolták. Az osztrák
szociáldemokraták a weimari Németországot a szocializmus minta or-
szágának tekintették s egyenesen a szocializmusba való belenövésnek
hirdették a Csatlakozást. A szavuk és az aktivitásuk azonban nem
volt oly* erős, hogy keresztülvihették volna.

Ausztria 1918 óta kb. három, nagyjában azonos erejű politikai
párt kezében volt s az örök koalíció e három csoport között sohasem
érelte volna meg a különleges helyzetet ha a gazdasági válság közbe
nem szól. S az közbe is szólt. A tömegek fanatizálódtak s a tönkrement
középosztályból és kispolgárságból itt is megszületett a faszizmus. A
fasizmus érzelem világának itt különben is volt valami tradíciója. Kö-
rülbelül negyven évvel ezelőtt Bécs városában nagyon erős reakciós-
antiszemita áramlat (a középeurópai faszizmusok mágiája az antisze-
mitizmus) uralkodott Lueger vezérlete alatt. S ha a Lueger-korabeli
reakciós-antiszemita mozgalom az akkor indusztriálizálódó Ausztria
következtében tönkremenő kispolgárság mozgalma volt, úgy ma is
ezeké a kispolgároké, de ma már a rendszer váltsága következtében. S
ha objektíve az osztrák faszizmus megszületésének feltételei a gazda-
sági válságban s a st.-germaini békefeltételekre szervezett életképte-
len Ausztria strukturájában keresendő, úgy szubjektíve (propagan-
dájában) a „vörös Ausztria“ elleni polgári-kispolgári szervezkedésből
táplálkozott.

Ausztria valamennyi baja, életképtelensége az Österreichische
Kreditanstalt bukásával tárult nyilvánvalóan a világ elé. Bécsen és
Ausztrián a kétségbeesés vett erőt s a sűrű táborokban gyülekező
fasizmus agitációja hamarosan felfedezte a baj okait. Felfedezte, hogy
munkások és zsidók ülnek Ausztria nyakán, s spekulánsok és siberek
árasztották el az országot, miközben a régi osztrák hivatalnok gentry
és hivatalnok arisztokrácia tökéletesen elszegényedett. Amikor Seipel
kancellár meghalt, aki külpolitikailag az Anschluss kikapcsolásával,
belpolitikailag pedig a szociáldemokrácia „fékentartásával“ kormány-
zott, minden lecsuszott és elkeseredett osztrák középosztálybeli ama
Heimwehr alakulatai felé tolongott, amelyeket Seipel hívott életre a
köztestársasági Schutzbund ellensúlyozására. A Heimwehrt a bankok és
Rotschildék látták el pénzzel. Nagyon határozott célja volt Seipelnek
ezzel a Heimwehrrel: a szociáldemokrácia visszaszorítása. Persze Sei-
pel nem tudta, hogy ezzel az akcióval végsősorban a polgárháborút
szabadítja Ausztriára. A válság gyorsulása felduzzasztotta a Heim-
wehr alakulatait. Minden paraszt, aki Bécsét gyűlölte és minden kis-
polgár, ki felháborodott azon, hogy a munkások és háztartási alkal-
mazottak jogait mindenféle törvények meglehetősen emberségesen szá-
bályozzák, mindenki, akinek az előde mint hivatalnok vagy tiszt a
régi osztrák-magyar államapparátusban úr volt, ide tódult. Ide tódul-
tak az arisztokraták és gentryk, akiknek a címe a novemberi alkot-
mány szerint nem ért semmit. Ide tódultak a semmivők s ide tódult

a fiatalság is, akinek semmilyen irányban sem ígérkezett állás. Akadt azután egy képeskönyvbe való szép fiatal herceg is, bizonyos Starhemberg, aki mert ép' szerepelni akart az élükre állt, bizonyára azzal a titkos óhajjal is, hogy a Habsburgokat a Starhembergek kövessék. Egy kis magánhadsereg keletkezett így, egy csomó, tartományok szerint megosztó, apróbb alakulattal, főleg a régi K. u. K. hadsereg tisztjeivel az élen, akik épp parancsolni és vezényelni akartak. Amikor egy évvel ezelőtt Hitler fasizmusa (aki szintén Luegertől indult el) Németországban uralomra került az osztrák ellenforradalom teljes egészében felsorakozott. Már csak tudatos vezére hiányzott. De melyik fasizmushoz? Mert egyszerre kettő lett, Hitler uralomra kerülése u. i. kívülről is, Németország felől, aktivizálta az Anschluss gondolatát. Aktivizálta, de egyszersem megosztotta az osztrák fasizmust. Az osztrák fasizmus megosztása jó alkalmul kínálkozott a lehengerléséhez. Az a párt azonban, az osztrák szociáldemokrata párt, amelynek ezt a műveletet végre kellett volna hajtania sajátos ideológiájánál fogva nem ismerte fel a helyzetet. Helytelenül mindakét front ellen vette fel a harcot, ahelyett, hogy a fasizmus ellen indult volna harcra, amely végeredményben mind a kettőben közös. Ezért tehát a taktikailag ügyesebb került előtérbe. Engelbert Dolfuss, aki a fekete-zöld Heimwehr fasizmussal a barna Hakenkreuz fasizmus és az osztrák szociáldemokrácia ellen indult. Vad hónapok következtek s a kivételes intézkedések özöne. Dolfuss a zavaros helyzetben jobb híján Seipel koncepcióját próbálta átvinni a valóságba. A nagyhatalmak nem tűrik a Németországhoz való csatlakozást, — gondolta, — jó, akkor a nagyhatalmak fizessék meg Ausztria lemondását. A régi bevált politika ez, amiben nincs semmi új és tovább vivő, mert hiszen a nagyhatalmak kielégítően sohase fizettek ezért a politikáért. Az újat Dolfuss belpolitikai törekvésében manifesztálta. Valójában ez sem nevezhető újnak, mert törekvése lényegében Seipel koncepciójának a végig gondolása. És pedig: Ausztria legyen harcosan katolikus és reakciónárius, társadalmi egységnyelvűt a pápai enciklikák elgondolása révén teremtsen meg, maradjon békés kis állam, különösen most, Hitler Harmadik Birodalma mellett. Mit jelent azonban ez a koncepció a mai valóságban? Mindenekelőtt egy kisebbség diktatúráját s ellenállást Németország hatalmas propagandájával szemben, amely mindenünnen árad Ausztriába, a föld alól, a levegőből, a határokon keresztül — s az osztrákok nagy részéből; kiméletlen harcot a baloldal ellen; végül valamennyi meglévő párt feloldását, a saját pártját, a keresztény szocialista pártot sem kímélve a katolikus „rendi állam“ koncepciójába. Dolfuss külpolitikai felfogásának támogatásában megegyeznek a nagyhatalmak, belpolitikája azonban már megosztja őket. Olaszország szívesen veszi a baloldal és az Anschluss elleni harcot, de a fasizmus pápai formáját már kevésbé. Franciaország szemében viszont a fasizmus mindkét formája — egyelőre — ellenszenves. Ezért tehát Dolfuss a belpolitikai vonalon is egyelőre csak taktikázik s megelégszik a „rendi állam“-szólam hangoztatásával, ami olyan varázsformula, amelyből a kétféle osztrák fasiszta azt értheti, amit akar. Valójában ez a jelszó csak a demokrácia meghaladását, a parlamentarizmus kikapcsolását s ama Metternich korabeli abszolutizmus életretámasztását jelenti, amire ösztökélést Dolfuss nem a kis termete fölött keletkezett Millimetternich viceből meritette, hanem abból, ami a többi hasonló gazdasági és társadalmi ellenmondások közt vergődő tőkésrendszerű országot is a fasizmus útjára vezetette.

Az osztrák helyzet speciálitásához tartozik azután, hogy az osztrák

szociáldemokrácia bármennyire hangoztatja is az általános sztrájk fegyverét, mégis támogatja Dolfusst a barna fasizmus elleni harcában. A szociáldemokrácia által elkövetett régi hibák így bosszulják meg magukat, illetve lepleződik le, hogy végül a szociáldemokráciának, ha akar ha nem, a fasizmus védelmére kell felvonulnia.

Ausztria jelenleg két egymással farkasszemet néző hadsereg, a fekete-zöld ingesek és a barna ingesek hadseregére oszlik. A vörös ingeseket ez a két hadsereg már rég kiirtotta és föld alá kényszerítette. Ausztria szociáldemokráciája, bár számszerint még mindig az ország legerősebb pártja, tehetetlen és megvert. Csak a két előbb említett hadsereg számít, s ennek a két hadseregnek gazdasági és társadalmi téren lényegében ugyanaz a célja. Hogy tehát a két hadsereg közül melyik fog győzni, ez csak külpolitikailag fontos. A „fasizmus“ belpolitikailag máris győzött s most már csak valamelyik konszolidálásáért folynak a harcok.

(Bécs)

Szacsvay Gusztáv

VILÁGGAZDASÁGI KÉRDÉSEK

A MONOPOLIUMOK ÉS A VILÁGGAZDASÁGI VALSÁG

A jelenlegi világgazdasági válságot elsősorban felettébb egyenlőtlen fejlődése jellemzi. A különböző országokban különböző időpontban mindig más oldala lép élesen előtérbe a válságnak. A legfontosabbak ezek közül a következők:

1. A válság nem a legmagasabban fejlett kapitalista országokban, hanem a mezőgazdálkodó országokban indult meg, amelyekben szinte észrevétlenül a krónikus mezőgazdasági válságból nőtt ki. A krónikus mezőgazdasági válság befolyása a jelenlegi gazdasági válságra s az egész válság alakulására oly nagymértvű, hogy egész röviden érintenünk kell.

A jelenlegi, több mint egy évtizede tartó mezőgazdasági válság egyik része a tőkés gazdálkodás általános válságának. A mezőgazdasági válságot ugyanazok a mozzanatok idézték elő, mint a tőkés gazdálkodás általános válságát. A társadalmi termelés és a magánkiszájtítás közti ellenmondás a tőkés gazdálkodás általános válságában a tőkés társadalom termelő és fogyasztó ereje közti krónikusan éles ellenmondás irányába vezetett. Mig azonban az iparban ez az ellenmondás mindenekelőtt a termelési szervek nagyrészenek állandó kihasználatlanságát és a krónikus tömegmunkanélküliséget eredményezte, addig a mezőgazdálkodásban az állandó túltermelési válság formájában jelentkezett.

Ez a különbség abban leli magyarázatát, hogy az iparban, ahol az erősen központosított termelést túlnyomóan a nagy monopóliumok üzik, a termelés messzemenő korlátozása következett be. A mezőgazdaságban, amely főleg szétszórt paraszti kisüzemekből áll, a termelés szervezett korlátozása a mezőgazdálkodó államok minden törekvése ellenére sem sikerült. Ellenére a válságnak a bevetett területek és az aratási mennyiség ugyanúgy, mint az állattenyésztés terjedelme, egyre növekedett. Fő okai ennek: a) az u. n. „fix“ költségek szerepe, vagyis azok a költségek, amelyek a megművelt területek nagyságától függetlenek: a leltár amortizációja, kölcsön-kamatok, adók, iga-
vonó állatok takarmánya stb. Amerikai számítások szerint ezek a